

amulet koje diete¹ i to na kakovu lančiću ili na vrpci oko vrata ili možda na ruci, jer kao jednostavni amuleti tako se nošahu i cieli nizovi amuleta ne samo oko vrata (što je u ostalom najobičnije), nego takodjer na ruci ili na prsih ili inače gdje na tielu. Sr. Basil. ad Gregor. Naz. kod Baste ad Greg. Corp. p. 874 »περιάρμματα κατὰ τὰς χεῖρας καὶ τοὺς βράχιονας καὶ τοὺς ἀγκύνας, κλωσματικά τῶνα βεβαρμμένα καὶ σελήνια i t. d.« Sr. *Marquardt*, op. cit. IV, 119 i 128. Primjera takovim sastavljenim amuletom, koji se poput narukvica nošahu, zabilježio je O. Jahn op. cit. str. 41 i Ficoron. Cista str. 9 sl. te naročito dodaje, da baš često u Italiji dolaze.

Odkuda je prvobitno naš »dragulj«, to se naravno nemože opredjeliti, ali je po svoj prilici iz kojega rimskoga mjesta na Dunavu ili Dravi, odkuda ga je voda, razvalivši obalu, odplavila dalje, dok ga nije sretna ruka našla kod Surduka — u dobar čas po naš zemaljski muzej, koji se tako obogati vrlo zanimivim i velevažnim predmetom.

Dr. F. Maixner.¹

Kip morske boginje s jednozubnim sidrom.

Čini se, da se je u prva doba za osjeguranje brodova na moru mjesto sidra upotrebljavala grudva bud iz ma koje tvari, samo težka tako, da brod nepomično pridrži. Feničani su u tu svrhu napunjali olovom produbljeno drvo (*Diod. Sic. V. 358*); drugi su pako narodi za to rabili posude pjeskom ili stienicami natrpane (*Suidas, Ζεῦγμα*), vreće pune pržine, ili provrtane velike kamene konopcem o brodu svezane. Izraz εὐνή, koj često dolazi u Omiru (*Il. I. 436* i t. d.),

¹ Stegnut na odveć malen prostor, ovaj naš časopis nije za to, a niti biti može, da se bavi za sada znanstvenimi razpravami, navlastito takovimi, koje se mal ne sasvim naslanjaju na *loca communia* strukovnih djela i slovara obiljem čitata nakićenih. Glavna njegova zadaća, barem dok mu se krila nerazmaknu, jest ta, da što kraće poprati u bieli svijet najvažnije spomenike jurve našaste ili koje se dnevice odkrivaju na našem zemljištu, te tako da na polju znanosti izloži i ovo naše blago dosta ogromno i dragocjeno na sve veću čast naše domovine i na svebolje upoznavanje njezine prošlosti. Toga radi i u izdavanju ovoga dragulja jedva smo se dotaknuli glavnih točaka njegove važnosti. G. Meixner, mjesto se glavno oboriti na naše navode, voli se upustiti u obširno razglabanje grčko-rimskoga praznovjerja, i to u mnogom po već sada zastarjelih knjigah. Mi mu ipak ustupimo prostora, zato samo, da nam se nepredbaci nesnosnost prigovora. A pošto nam se čini, da taj njegov prigovor stoji bez temelja, gledat ćemo, da ovo, u što kraće moguće bude, i dokažemo.

predočuje ovo zadnje. Arian (*Peripl. Pont. Eux. p. 5*) pripovieda, da je vidio u hramu boginje Phase na obali Crnoga mora njekoliko kamena najstarijega načina, koji su mjesto sidra služili u naj-davnije doba grčkoga pomorstva. Stoprav kašnje počeli su se rabiti željezni krstovi u zemlju zabiti. Prvi Eschylo (*Suppl. 776*) upotreb-ljuje ime ἄγκυρα, i pridaje ga brodu sinova Aegyptusa. Po Polluxu (I. 9) ova najstarija ἄγκυρα nije imala nego samo jedan zub ili šapu, te se zato i nazivala ἐπερστρομαζ. Ovakovo sidro sa jednim laktom ili zubom zovu Francezi *ancree borgne*. Gosp. E. Roschach (*Dictionnaire des Antiquités Grecques et Romaines. II. Fasc. 267 ancora*) veli dalje, da nam neostaje danas ni grafičke slike od takovog sidra, no da se je o njem predaja sačuvala u Evropi, te da njekoji divlji narodi još i danas rabe istu vrst sidra¹. S toga valjda Guhl-Koner (sr. život Grka i Rimljana st. 292) i drugi opisatelji arkeologije niti nespominju ovakova sidra, već samo ono s dvostrukim zubom.

I tu prazninu na polju znanosti eto sada izpunjuje naš zem. muzej. Godine 1876. velezasluzni otcu samostana svete Kate D. u Kreševu u Bosni uz njekoliko drugih dragocienih predmeta poslaše po slavno poznatom rodoljubu Miju Pavlinoviću preuzv. djakovač-komu biskupu Strosmajeru i jedan bakreni kip jako pozlaćen², koj po svoj prilici predstavlja morskou boginju a Neptunovu ženu (Ἀμφι-τριτη). Gola je dakako, a vlasi joj neuredno niz ramena slaze. Lievicom prihvaća gori izpod kotača na tlu naslonjeno sidro, komu je samo jedan zub (V. Tab. V. br. 1). Poslali smo već davna svietlo-

¹ *Nous n'en avons pas de représentation graphique, mais la tradition s' en est conservée en Europe, et plusieurs peuplades sauvages emploient encore le même type.* Sidra ove vrsti opazismo i na naših brodovih, akoprem ovim naslov divljastva ni najmanje nedolikuje.

² Prikazuje se kao pozlaćen u ognju, a pozlata je snažno udarena, pošto se krasno sačuvala. Tako se i radilo u grčko i rimsko doba. Winkelmann, navodeći više kipova bakrenih a pozlaćenih, primjećuje: „Die Dauerhaftigkeit der Vergoldung an Statuen, welche viele hundert Jahre unter der Erde verschüttet gelegen, besteht in den starken Goldblättern: denn das Gold wurde bei Weitem nicht so dünn, als bei uns, geschlagen (Buch VII. Kap. 2. §. 10. p. 264). U ostalom znali su Rimljani, barem u Plinijevo doba (lib. 33 c. 3, 5, 19), izradjivati zlato tako fino i lagano u listove, da se ni danas mal ne bolje nemože (*Lucretius lib. 4. v. 730. Marcialis carm. VIII. v. 33. i t. d. Sr. Müller Hdb. p. 409. §. 307. p. 286. §. 237. p. 291. §. 240*) Po sudu Dra. Pilara kov je u našem kipu mal ne sasma čist bakar (cuprum), a jedva traga kositru.

pis ovoga kipa glasovitomu arkeologu Ern. Curtiusu u Berlinu, koj ga smatra kao *ein höchst interessantes Denkmal*, te će o njem u svom časopisu *Archäol. Zeitung* obširno razložiti. S. L.

Predhistorička Venus.

Na tab. IV. br. 1. naslikan je u izvornoj veličini bakreni kipić nešast u Konjicu u Hrcegovini od preč. O. Andrije Saravanje iz Širokog Brega, koj ga prošle godine posla našem zem. muzeju u dar po dobro poznatom našem nar. spisatelju i poslaniku Miju Pavlinoviću. Arkaizam, koj se jasno očituje na ovom kipiću, već na prvi pogled stavlja ga medju predmete predhist. dobe. Hrcegovina još nije iztražena ni iz ovoga gledišta; poznato je ipak, da je ona veoma bogata na špiljah i humkah iz one dobe, te da obiluje i na stećkih, slikami na plohozbi izobilno ukrasjenih, o kojih se naših dolmenih do sada dosta pisalo a odveć malo tumačilo i razjasnilo.

Naš kipić predstavlja žensku osobu okrugljasta lica i sasvim голу. Na desnoj mišici ruka je otrgnuta. Nema nogu do izpod koljena, ali čini se, da je tako i slievena. Ljevicom skriva sram, a vlasi kao da su na zatiljku sabrani u snop.

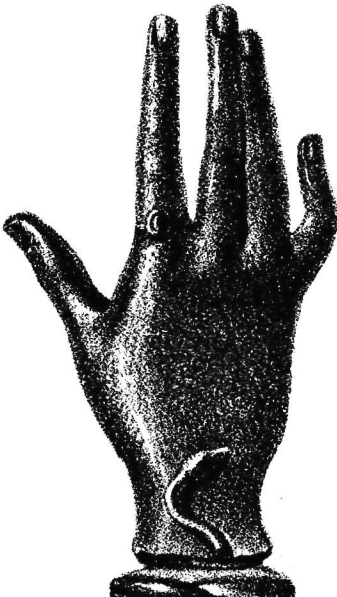
Još pri koncu neolitičke dobe počelo se je u istočnoj Danskoj i u južnoj Skandinaviji rezati na hridinah i kamenih, te i na posudah izobraživati čovječje likove na golo, predstavljajuće ili dovršene čine ili bogove (*Worsaae. Die Vorgesch. des Nordens*). Enrik Petersen, dajuć na svietlo u viestniku društva sjevernih arkeologa te urezane kamene, navede i dvie osobe, koje su našoj veoma slične (Sr. *Matériaux 1878 p. 413. fig. 231*). Osk. Montelius u djelu: *Sur les sculptures de rochers de la Suede* priloži mnogo drugih (*Compte Rendu, Stockholm 1874. I. 453*). Jos. de Baye odkrio je u Francezkoj tri špilje *ornées de sculptures en demi-relief*, gdje i jedna božica na golo izražena (Sr. *Compte Rendu. Bruxelles 1872. p. 401 sqq. Budapest 1876. I. 105*). U istoj Francezkoj vide se plohozbe svake vrsti i na dolmenih; isto tako i u Britaniji; u Italiji jedino kod Mentona.

U bakreno doba, netom se pronašlo lievanje metala, preduzelo se uz lievanje svakovrstnoga oružja i orudja i ono kipića predstavljajućih ondašnje bogove. Engelhardt opisa mnogo takovih, našastih na sjeveru, u razpravi: *Notice sur les statuette de l' age du bronze*

Tab. V.

1.

2.

